

گویژه و نهاد زبان: زبانی که شتیاران و مهینوشاں

پاکمان کردتوهه، هتا زبل بمنیتی
ئیشی ئەمانیش ئەبى بهردهام بى و
كەلەكەبوونى زبل وەك لەو ویناتەدا
دیارە چەند خەتاي گەشتىارانە
ئەوەندەش نېشانە نوشۇستى ئەم
لایانەنەيە لە ئەنجامدانى ئەركەكانىاندا.
ئەمانەنەندى رېكخراوى ناھكۈمىش
زىاتر باس لە ھۇشىيارى دەكەن، بەلام
بەرنامەي ھۇشىيارى بەبى توپىزىنەوە
نابى. ھۇشىيارى بەبى خزمەتگوازى
ئەجايىمكى واي نىبى. ھۇشىيارى
پېسىستە، بەلام تەسەورى خوت بکە،
قوتۇوه ساردىيەكتە بەدەستەۋەدەيە و
نيو سەعات دەرۋى زىبلانىكى نابىنى،
چى لى دەكەن سەرەنjam لەوانەنەيە
تفويىك بکىيت و فرىتى دەمى!!

پلاندانان بۇ پاکىردنەوەي ژىنگە
بەرنامەيەكى فە لایەنە دەھوئى كە
سەرەتا توپىزىنەوە لە خۇ بىرى بۇ
دەستىشانكىدىنى ھۆيەكەنئى ئەم جۇرە
رەفتارەي خەلکو دەستىشانكىدىنى
شۇينەكان، پاشان دەستە بهركردىنى
خزمەتگوازىاري پېسىست بۇ
كۆكىرەنەوەي زبل ئىنجا بەرنامەي
ھۇشىيارى بۇ ئاشناكىدىنى گەشتىاران.
داكوتانى چەند لاقيتە و تابلوەيەكى
رەنگاوارەنگو باڭلۇكىردىنەوەي پەيامى
رووت كارىگەررىيەكى ئەتوتى نابى
لە كىشكەرەفتارىيەدا.

بە رووهەكە رېبىوار دەگەيەن، ئەگەر
ئەم رەھوتى سەيران و شوپۇنپىسىيەش
بەردهام بى ئەوا چەند سالىكى تر
رېبىوارانى ئەم سەيرانگايانە ئەبى يَا
خاڭەنەن لەگەل خۇيان بەرن بۇ شۇين
پاكاردىنەوە، يان لەسەر قىرەكە سفرە
راخەن!

لەم ولاتەدا ھەموو شتىك زۇرۇ
بۇرە بەو مانايەي ژمارە گرنگە
نەك جەوهەن، چەندىيەتى نەك
چۈنۈتى. بۇ ھەموو شتىك جورەها
دا مۇدەزگا ھەفي، بەلام بەھەمۇيان
كىارى دەزگايىكى چاڭ ناكەن.
رەنگە فەرمانگەكانى شارەوانى و
كەشتۈگۈز ارۇئىنگەلە وەداتەقسىريان
ھەبى كە نىياتۇانىيە ئەندازەدى
كىشىكە تى بکەن و خزمەتگوزارى
پېسىست لە سەيرانگەكانى دابىن
بىكەن، بۇنمۇونە ئاپا ئەۋ زىبلانانەي لە
دەباشان دازارون بەشى ئەۋ تاڭ تاكە
سەپەر انكەرە دەكەن؟ يا ئەۋ تاڭ تاكە
سەسەتلە لە كەنارى جادىي ئەزمەردا
دازارون كەي بەشى پاشماۋەي ئەم
ھەموو ساردى و مەشرۇب خۇرە
دەكەن ئەنئى پاکىردىنەوە چى؟ ھېچ
خزمەتگۈزارييەك بى بەردهامى و
سىيانە نابى. ئامانجى ئەم دەزگايىانە
ناتى ئەوبى بلىن فللان شىستان
كىرددۇوه، سەتلىمان دانساوه، بەكخار

زبله‌کهی تی بکاتو له گهل خوی
بیهینه‌ته وه. مه‌گهار خه‌می ئوه‌مان
بی سندووقی نۇتۇمبىلەكەمان پیس
ببی!! ئەگەر واپى ئەبى بلیین ئەی بىناز
خاکى نىشتمان!
ئىمە مىلەتىكىن له كۆنه وه خاکو
میلەتى خۇمان خۇشىستۇرۇو
بەتەنگىانە وە هاتووين باپيرانمان
بە دەست بەردى كىلگەكانىيان بۇ
كۆكىدووينەتە وە كىدۇووانە بە
كەلەك، چىاكانىيان تەخت كىدۇووه و
كىردوويانە بەتەلان، بەلاپالى
چىاكانە وە رەزىيان بۇ ناشتۇرۇن و
دارىيەررۇوەكانىيان بۇ پاراستۇرۇن.
باپيرەكانمان چونكە له باوهشى
سىروشتا ژياون و رۆزىيان لى
بە دەست هيتاواھ له ئىمە زياتر قەدرىان
زانبىو. ئىمە شارنىشىن چونكە
رۆزىيان له مامەلە بازارو ۋېرىپارى
فەرمانگەكانمان وەردەكىرين نازى
سىروشقەمان لانەماواھو له يادمان
كىدۇووه سەلامەتى سىروشت چەند بۇ
سەلامەتى خۇمان پۇيويستى!
ئە وردە شووشە و پلاستىك و
قوتووانە بە گۈيىھ و ئەزمىدا
بلاۋبۇونەتە وە بە ناسانى نافەوتىن و
بۇ سالىانى بىيرانە وە ئەبىنە مايەى
پىسىسى زىنگە زىيان: دىمەنى شۇنىڭە
نەن

ئەم كەسانە بىگومان خەلکى ئەم
شارەن، بويىش ئەچنە ئەو بەرزاپىيە
دادەتىشىن دلىان بە دىيمەنى ئەم
شارە دەكىرىتەوە خۇشىيان دھوى.
ئەم كەسانە تەنبا گەنجەكان نىن،
نەخۇيندەوارەكان نىن، تەنبا ھەۋارو
زەممەتكىشكەكانى شار نىن، بىلەك
لە ھەمو چىن و توپىزەكانى شارن،
بىگە ئەمانە رەنگە باشتەرەكانى
شاربىن لە رووى خۇيندەوارى و بارى
ئابورىي و مەقامەوه. رەنگە سىفەتى
هاوبەش لەم كەسانەدا بىيچە لەھە
كە دانىشتوسى شارن، بىياكى بى،
گۈئى نەدان بى، بىخەمى بى بەرامبىر
بە ژىنگەي ولات. ئاپا كەس لەمانە
رازى دەپى يەك بوتەل شۇوشە لە
حەۋشەي مالى خۇيدى ورد بكت؟ يَا
لە باخىكەيدا؟ ئەي بوقى لە شۇين
سەيرانەكەيدا بەھەر چواردەریدا
زېل بلاودەكتەوه؟ بەتايىھەتىش ئەو
زىللانەي كە ئۇركانى نىن و ھەرگىز
ناۋەتىن؟ كەواتە ئەمانە ئەو خاكە

هفتانه همزاران که س سندووچی
ئۇتۇمبىلەكىيان پىرەدەكەن لە علاڭىو
بۇتلۇ شۇوشەو ئەچن لە بىنارو
سەرشاخ لە ورىگىاندا بەتالىان
دەكەنەوەو پاشماوهەشىyan
بىباكانى دەدەن بە رۇومەتى ناسكى
سروشتىدا بىكۈمان خەلکانىكى
زورىش ھەن سەيرانى خۇشيان
دەكەن و پاشەرۇوكەيىان لەكەل خۇيان
دەھىنتەو، بەلام ئەو ناشىرىنبوۋە
سروشلىنى كۆپىدە ئەزمەر نىشانەي
ئەوهىيە كەسانىتى زۇر ھەن
ئەوندەي پىلاؤ خۇيان و تايەي
ئۇتۇمبىلەكىانى خەم لەو چياو خاكە
نازدارە ناخۇن، كەسانىتى زۇر ھەن
كە ساردىيەكە دەخۇنەوە قۇتووھەكاني
ھەوا دەدەن، كەسانىتى زۇر ھەن كە
بىرەكە دەخۇنەوە شۇوشەكاني
بەچى دەھىلەن، كەسانىتى زۇر ھەن
بۇتلە شۇوشەكان دەكەن بە نىشانەو
بەرەربىدان دەدەن يا بەرىنەك دەكەن
بە نىشانەو بۇتلەكەي پىدا دەمالان!
كەسانىتى زۇر ھەن سەعاتىك
دەكەرین تا شۇين حەسىرىنە خاكى
پاڭ پەيداكلەن بۇ دانىشتىن، بەلام ئەم
تۇزە شۇيىەش (چ بە مەستى و ج بە
ھۇشىارى) بە زىلدانى بەچى دەھىلەن.
كەسانىتى زۇر ھەن كە دەرۋۇنەوە
و دەزانىن ئىتىر ھەركىز نايەنەوە بۇ
سەيران، كەسانىتى زۇر ھەن كە...
ھەيھۇ... ئەم كەسانە كېن؟ ئايا ئەم
كەسانە دۆزمنى خۇيانى؟ دۆزمنى
ئەم خاكى بۇومەن؟ نەزانىن؟ يا
مەغۇرۇ بىباكنى؟

د. ناصح قهره داخی

روونکردنه وه
له ژماره ۲۱۸ دی روکه و تی ۵/۰۸/۲۰۰۸ دا با به تیک له رؤژنامه که تاندا له لایه رهی به دوازده چووندا هاتووه (نه بیونی دهرمان نه خوشکانی نه خوشخانی هیوآ بن هیوآ دهکات) له بهر ناراستی بیونی نه و زانیاریانه هی لهو با به ته دا هاتووه، نه م رونکردنه وه تان ده خینه بوردهم.

نه خوشخانه‌ی هیوا به (بی‌هیوا) کاریکی تهسته‌مه، نه ده بواهه ئو به پریزه‌ی ئم با بهته نووسیوه، ئاواتی زیاتر له ۱۰۰ نه خوش که سه‌ردانی ئم نه خوشخانه‌ی دهکن له هه مو و ناچه جوگرفتیه کانی کورستان و عیراقهوه بی‌هیوا بکات، ئوه غدره لهو ۋامانجەئي ئو ھەمو ھاولاتتىيە كە پېشيان بەم نه خوشخانه‌یە بەستۇرۇ، نەبۇونى يەكىن كە دەرمانە كان بۇ حالتىكى نه خوششىيە كەنۇه ناگەيە يېت ئو ھەمو خزمەتگۈزارييە تەندىرۇستىيە فەرمائۇش بىكىت كە رۇۋانە له نەخوشخانه‌يە كارى تىدا دەكىت، لەكتى سەردانى وەزىرىي تەندىرۇستىيە عىزراقى بۇ نەخوشخانه‌كە له وەتە كەنارى راڭەيىاندىن و قى (ئىبۇ خزمەتلىكى كەورىي عىراق دەكەن نەك كورستان، نەخوشخانەكە تان نەمۇنە نەخوشخانە تايىھەتە كانى دۇنيا، يەلام ئىپە ئىمکانىيە تان كەمترە، بە هەر حال نەخوشخانە كە تان هیوا كەيىكى نۇنیي بۇ ھەمو نەخوششىيە کانى شىنپەنجه له عىراقدا).

به پنی ۷۰ و ۷۱ مامانه‌ای لبه درده ستماندایه، سه رهاری ۷۲ و ددرمانانه‌ی که له برده ستماندایه و له و هزاره تی تهندروستی دهندزیرینت بونه خوشخانه‌که، به لام بودجه‌یه کی زیاتر تره خانکراوه بونه دهرمان کرین، هر بونه نمونه له ۲۵ روزی رابردودا زیاتر له ۱۵۰ میلیون دینار دهرمان کراوه بونه خوشخانه‌ی هیوا.

له دواخالدا دواکارین له روزنامه‌که تان، ریپورتاژیک بکات له سره بهشه کانی نه خوشخانه‌که ۷۳ و راستیانه‌ی که هیمه بیخاته‌روو، ۷۴ و کاته دهرده‌که ویت ۷۵ و نه خوشخانه‌یه هیوای ۷۶ و هه موو نه خوشیه که بونه چاره سه‌ری چاره سه‌ری رکردنی کیمیاوی و دستنیشانکردنی گلینک بواری تر رورو تیده‌کن.

د. سیکو، علی‌پور و رسمی
به روش بری گشتنی